

Field : Journalism

Type : Review Article

Received: 25.09.2019 - *Accepted*: 20.10.2019

“Barış Dili” Temelinde Gazetecilik

Dr. Gülsün BOZKURT

Email: glsnbozkurt@gmail.com

Öz

Geçmişten günümüze kadar nasıl yapılması gerektiği üzerine tartışmaların hiç eksik olmadığı gazetecilik mesleği için her platformda söylenebilecek bir şeyler hep mevcuttur. Gazeteciliğin geleneksel kodları, sorunlu etik çerçevesi bugün yaşanan olaylar karşısında haberciliği toplumdan yana tavır geliştirebilmenin uzak bir noktasına sürüklemektedir. Oysa gazeteci, yalnızca toplumu olaylardan haberdar etmez, çoğu zaman istediği toplumsal algıyı da yaratır. Bu nedenle dünya üzerinde yaşanan krizler, siyasi çatışmalar bugün gazetecinin haberi hangi dil üzerinden kurgulaması gerektiğini daha da önemli kılmaktadır. Bu çalışma da evrensel barış düşüncesinin sürdürülebilmesi adına gazeteciliğin dilinin barışa evrilmesi gerekliliğine dikkat çekmek amacını taşımaktadır. Çalışma nitel araştırma yöntemleri üzerinden kurgulanmıştır ve barış gazeteciliği kavramının olumlu yönlerini vurgu yapmak amacını taşıdığı için kavramla ilgili literatürde yer alan negatif yönlere yalnızca yüzeysel bir şekilde değinilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Gazetecilik, Barış Dili, Barış Gazeteciliği, İletişim Çalışmaları, Medya ve İletişim

On the Basis of the Language of Peace Journalism

Abstract

From the past to the present debate over how journalism profession should be done because it does not have any certain answer. From the start, the traditional codes of journalism and ethical framework is problematic. The journalist not only does not inform to community about what happened in society but also most of time creates a social perception. That's why important, creating news which language should have been used by the journalists. This study aims to draw attention to the necessity of universalizing the language of journalism to peace for universal peace and tranquility. The study is based on qualitative research methods, and it aims to emphasize the positive aspects of the concept of peace journalism.

Key Words: Journalism, Languages of Peace, Peace Journalism, Communication Studies, Media and Communication

1. Giriş

Kavramsal olarak irdelendiğinde dil, barış ve gazetecilik üzerine söylenebilecek çok fazla söz vardır. Herkes “barış”ı, “dil”i hatta “gazetecilik”i bile kendince ifade edebilir. Bu durum üç kavramla ilgili evrensel varsayımlar olduğu gerçeğini değiştirmez. “Beyaz” barışı temsil eder, dil bir iletişim aracıdır ve gazetecilik en temel anlamda halkı haberdar etme amacı üzerinden şekillenir. Ama söz konusu barış ve gazetecilik olunca günümüz medya koşulları ortamında ve medyanın yarattığı günümüz koşullarında evrensel bir yaklaşımdan veya tanımdan söz etmek kolay değildir. Herkesin kendince tanımladığı “barış” kavramı yoruma açık gazetecilik mesleği ile yan yana geldiğinde birden çok soru ve sorun gündeme gelmektedir.

Geçmişten günümüze kadar sürekli tartışılan gazetecilik mesleğinin nasıl yapılması gerektiği sorunsalı toplumun şartlarından bağımsız değerlendirilememektedir. Bugün medya denilen güçlü sistem yalnızca kamuoyunu bilgilendirmemekte, istediği biçimde bir kamuoyu da yaratmaktadır. Toplumda hâkim ideolojinin tüm söylemlerini kendisine dil edinen medyanın, geleneksel habercilik anlayışıyla kurumsallaşan yapısı bir araya gelince ortaya çıkan habercilik barışın uzağında bir yol seyretmektedir. Özellikle görsel medyada haber ne kadar şiddet içerikli olursa o kadar izlenir varsayımıyla hareket edilmesi zaten gazetecinin haberi okunur, izlenir kılmak için en baştan gerçeği başka bir dille kurgulamasını gerektirir. Diğer yandan çoğu zaman haberciye yalnızca okunur olmak yetmez haberci, inşa ettiği gerçekliğin tüm hatlarıyla duyumsanmasını da arzu eder. O zaman gazeteci isterse haberi barışın diliyle de kurgulayabilir mi (?). Bağımlılık ilişkisiyle yürütülen politik, sosyal, kültürel ilişkiler tercih etse bile bir gazetecinin, haberi istediği dille kurgulamasına izin vermez. Yalnızca Türkiye’de değil tüm dünyada daha güçlü olanın sesini yaygınlaştıran bir medya yapılanması söz konusuysa gazetecinin tarafsızlığı mevzuu çoğu zaman ilkesel bir durumdur.

Teknolojik gelişmeler, küreselleşme ve dünyadaki siyasi konjonktür medya ve özelde gazetecilik mesleğinin gelişimi üzerinde de etkili olmaktadır. Günümüz koşullarında herkes her an yeni bir bilgiye ulaşmakta ve ulaştığı bu bilgiyi en hızlı şekilde sosyal medya platformları üzerinden yayımlayabilmektedir. Bu durum iletişim, interaktif iletişim gibi ayrıcalıklarla birlikte, bilginin aynı hızla manipüle edilmesine de neden olmaktadır.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte geleneksel gazeteciliğin şekillendirdiği habercilik algısı yanında, yeni habercilik anlayışları ortaya çıksa da hâkim ideolojiye dayanan söylem yöntemleri çok değişmemektedir. Özellikle ekonomik olarak dışa bağımlı politikalar üreten ülkelerde hükümetler medya gücünü ellerinde bulundurmamak istemektedirler. Bu istek medyanın yalnızca yapılanma biçimini değil toplumu yapılandırma biçimini de değiştirmektedir. Oysa özellikle demokrasi bilincinin sağlıklı gelişmesi için yasama, yürütme, yargı yanında dördüncü bir güç olarak toplumda ayrıcalıklı bir yer edinen medyanın tarafsızlığı vazgeçilmez unsurlardan biridir. Günümüzde koşullarında ise medya elitleri ve siyasi elitler karşılıklı çıkar anlayışı üzerinden geliştirdikleri gündem belirleme yöntemleri ile bir kamuoyu yaratmaktadırlar. Alternatif olabilecek en küçük ses de daha büyük gürültü çıkartma yöntemiyle bastırılarak yazılı basından görsel medyaya kadar, tüm platformlarda aynı hâkim söylemin başka versiyonları dolaşmaktadır.

21. yüzyılda dünyada ve Türkiye’de yaşanan olaylar, gelişmeler “barış” ın yalnızca arzulanan bir kavram olmanın ötesinde bir noktaya taşınmasını zorunlu kılmaktadır. Tarihsel gelişim düşünüldüğünde bugün hem doğaya hem de dışındakilere hükmetme alanını, teknolojinin sunduğu imkânlarla genişletebilen insanın temel yaşama, barınma mücadelesi yerini kapitalizmin öngördüğü mücadelelere bırakmıştır. Bu sorunlar özellikle ulus-devlet anlayışı ile kurulan toplumlarda ulus-kimlik, milli kültür, milli dil gibi kavramlarla şekillendiğinden bunlara karşı en küçük bir ses toplumda “savaş” ı öngörecekle bir ortam hazırlamaktadır.

Böyle bir ortamda gazeteciliğin her anlamda “barış” a olanak tanıyan, barışa çağıran bir dille yapılması gerekmektedir. Bu ihtiyaç “barış gazeteciliği” üzerine yapılan araştırmaların da çoğaltılmasını gerekli kılmaktadır. Bu çalışma da barış gazeteciliği kavramını literatüre kazandıran ilk isimlerden yola çıkarak kavramın sosyal bilimler alanında yaygınlaşmasına katkı sağlayarak barış gazeteciliğini mümkün kılmanın bir yolu var mıdır? sorusunu düşündürebilmek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada barış gazeteciliği üzerine ilk kaynak niteliği olarak değerlendirilebilecek Lynch ve McGoldrick’in konuya ilişkin yayınları ve ülkemizde de özellikle bu konu üzerinde çalışmalar yapmış Alankuş’un görüşlerinden yola çıkarak barış gazeteciliğinin olumlu yönleri ortaya konmak istenmiştir. Diğer yandan amaç pozitif yanlarına vurgu yapmak olan bir olayın negatif yönlerini yok saymak veya görmezden gelmek değildir. Fakat mülteci sorunuyla birlikte gazetecilik mesleğinin evrensel ölçüde bir takım etik kodları sadece “insan” dan yana bir tavırla benimsemesi gerekliliğine dikkat çekmektedir. Bu nedenle çalışmada barış gazeteciliğinin pozitif yönleri vurgulanmak istenmiştir.

2015 yılının Eylül ayında Sırbistan’dan Macaristan’a kontrollü bir şekilde geçiş yapan mülteci kafilesinde, görevi başında bir baba ve çocuğu tekmeleyen Macar gazeteci Petra László tüm dünyada günlerce konuşulmuştu (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41493211>, Çevrimiçi, Erişim Tarihi: 5 Ekim 2018).

Birçok yönüyle tartışılması gereken bu olay, bugün hala güncel meselelerin bir parçası olabilecek durumdadır. Fakat, olayın en çarpıcı tarafı koşullar ne olursa olsun özünde insandan yana bir tavırla sürdürülmesi gereken bir mesleğin ideolojik bakış açısıyla çok rahat bir şekilde değersizleştirilebileceği gerçeğidir. Çünkü gazeteci hangi ideolojik kaynaktan beslenirse beslensin mesleğini icra ederken toplumsal konularda evrensel boyutu olan negatif özgürlükleri dikkate almak durumundadır. Aynı zamanda gazeteci herhangi bir konuda sıradan insanın sığınabileceği psikolojik süreçleri davranışını meşrulaştırmak adına da kullanmaktan sakınmalıdır. Bu yüzden gazetecilik meslek dilinin ve meslek etik kodlarının her koşulda insanın temel hak ve özgürlüklerini korumayı amaçlayacak bir şekilde barışa doğru evrilmesi son derece önemlidir.

2. Nedir “Barış”?

İlkçağdan günümüze kadar farklı disiplinler tarafından ele alınan “barış” kavramı ilk olarak savaşın ve kargaşanın yaşanmadığı durumlara karşılık gelen ortamı akla getirmektedir. Kavramın felsefe tarihi açısından yorumlanması da bu ilk akla geliş ile ilişkilendirilebilir.

Platon ve Aristoteles’in eserlerinde amacı yalnızca barış olduğu sürece savaşın meşru kabul edilebileceğini ifade eden sözlerine rastlanmaktadır. Modern hümanizmin ilk

temsilcileri arasında sayılabilecek olan Stoacılar ise insanın doğanın yasalarına ve tabiatın akışına uyum sağlayacak bir yaşamı benimsediği sürece barışa ve iç huzura kavuşabileceğine inanmıştır. Dante gibi ırksal ve bölgesel sınırları aşıp evrensel barış düşüncesinin temellerini atan bir istisnaya rağmen, Ortaçağ Tanrı'nın buyurduklarını yapmak suretiyle barışı mümkün gören bir anlayışla bezenmiştir.

En büyük hedefi Ortaçağ'ın geri plana ittiği insan aklını ön plana çıkarmak olan Yeniçağ düşüncesinde ise “barış” kavramına yaklaşım, çeşitlilik göstermiştir. Bir tarafta “Hristiyanlığın özü barışçıldır” diyerek bir Hristiyan'ın ancak savunma maksatlı girdiği savaşın meşru sayılabileceğini dile getiren Erasmus, diğer tarafta tüm insanlık için geçerli olan hukukun insan aklı ile doğal hukuktan türetebileceğini ileri süren Hugo Grotius (Yeşilçayır, 2016: 61-63). Bir tarafta ancak güçlü bir egemenin yurttaşlara eşit hak ve barışı sağlayabileceğini düşünen Hobbes diğer tarafta barışı tıpkı Erasmus gibi Avrupa toplumu gerekli koşulları sağladığında Tanrı'nın bahşedebileceği bir nimet olarak yorumlayan Leibnez. Bir tarafta barış anlayışını mülkiyetin korunmasıyla ilişkilendirmeye çalışan Locke, diğer tarafta adil bir yönetimi güç egemenliği yerine halkın egemenliğiyle olası gören Rousseau (Yeşilçayır, 2016: 66-68). Tüm bu alıntılar göstermektedir ki istisnalar olsa bile çoğu zaman bir kavramı ele alış biçimi dönemin hâkim düşüncesiyle ilişkilidir. İlkçağdan günümüze kadar değişen düşünceler, dönüşen toplumsal yapılar “barış” kavramının evriminde de değişimlere neden olmuştur.

Günümüzde ise, Oxford'dun “rahatlığın ve huzurun olmaması” (<https://en.oxforddictionaries.com/definition/peace>, Çevrimiçi, Erişim Tarihi: 11 Nisan 2018) şeklinde tanımladığı “barış” sözcüğü Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından; “savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum” ve “uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam” (<http://www.tdk.gov.tr/>, Çevrimiçi, Erişim Tarihi: 11 Nisan 2018) sözlerine karşılık gelmektedir. TDK “barış” kavramını öncelikle savaş karşıtlığı üzerinden tanımlamıştır. Barış savaşın sonunda ortaya çıkan bir durum, süreç olarak ele alınmıştır. Bu durumda TDK'ya göre, barış için önce savaş olması gerekmektedir. Günümüzde kavramın yalnızca “ateşkes” durumuna gönderme yapabilecek dar kullanımından çok daha geniş anlamları mevcut olmasına rağmen tercihen “barış” kavramı yine de çoğunlukla savaş karşıtlığı üzerinden değerlendirilmektedir. Oysaki barışı etkin kılmanın yollarından biri de savaşın ne olduğunu insanların önceden anlamasını sağlayacak yöntemler geliştirmektir. Barış gazeteciliği de tam bu noktada editoryal tercihten ziyade mutlak olması gereken bir durumdadır.

3. Barış Gazeteciliği Üzerine

Medyanın oynaması gereken rolleri ve işlevleri vurgulaması açısından medya kuramlarının bazıları normatif kuramlar olarak değerlendirilmektedir. İrvan'a göre; “Medya, barışı özendirme ve desteklemede pozitif bir rol oynamalıdır” yükümlülüğü de barış gazeteciliği kuramını özünde normatif kılmaktadır. Çünkü gazetecilere ne yapmaları, nasıl yapmaları ve neden yapmaları konusunda bir yol gösterilmektedir ki bu yol betimleyici olmaktan ziyade “doğru” kabul edilen yaklaşımı buyurmaktadır (İrvan, 2015, BİANET). İrvan, Barış gazeteciliği fikrinin çerçevesinin Theodore Peterson tarafından geliştirilen toplumsal sorumluluk kuramına dayandırılabilirliğini öne

sürmektedir. Bu kuram liberalizmle değişen medya algısının olumsuz sonuçlarına karşı tepki mahiyetinde ortaya çıkmıştır. Peterson, çağdaş toplumlarda yaşamsal öneme sahip kitle iletişimin yaşamsal işlevlerini yerine getirme noktasında basın topluma karşı sorumlu olduğunu belirtmektedir (İrvan, 2015, BİANET). Temel olarak kuram, medyanın sahip olduğu özgürlüğü ve ayrıcalığı toplumun faydası doğrultusunda kullanma konusunda üstlenmesi gereken sorumluluğa dikkate çekmektedir.

Barış gazeteciliğinin sahip olduğu iki temel önermeden ilki, medyanın çatışmanın tarafları arasındaki gerilimi arttırmada üstlendiği olumsuz rol üzerinden şekillenmektedir. O zaman medya, çatışmanın tarafları arasındaki gerilimi arttırmada belli bir güce sahipse, barışı özendirme noktasında da belli bir güce sahiptir denilebilir. İrvan'ın bu noktadaki asıl sorusu “medya barışı özendirmeli midir?” bu soruya verilen cevap olumlu ise bir başka önemli soru ile karşı karşıya olduğumuzu belirtmektedir. “Medyanın barışı özendirmesini nasıl sağlayabiliriz?” (İrvan, 2015, BİANET). Bu noktada birbirinden farklı görüşler ortaya çıkmaktadır. Bunlar arasında; barışı özendirme çabasının gazeteciliğin temelde sahip olması gereken nesnellik anlayışına zarar verebileceği düşüncesi en çarpıcı olanları arasındadır. “Good Journalism or Peace Journalism” adlı makalesinde gazeteciliğin tek kutsal amacının nesnellik olduğunu dile getiren David Loyn, bu anlayışın hiçbir koşulda terk edilmemesi gerektiğinin altını çizmektedir (Loyn, 2007: 9). Diğer yandan Lyon'un gazetecilik mesleği için vazgeçilmez nesnellik anlayışının liberal medya yapılanması için de ne kadar sürdürülebildiği ise tartışmalıdır. Çünkü medyanın yapısında var olan politik ve ekonomik engeller nesnellığı sınırlandırabilmektedir.

Medyanın barışı özendirmesinde bir başka önemli sorun, barışın hangi versiyonunun özendirileceği konusunda var olan kuramsal ve pratik sorunlardır. (İrvan, 2015, BİANET). Her ne kadar gazetecilik mesleğinin temel kodları barışa olanak tanıyan bir çerçeveye sahipse de dünyadaki siyasi ve ekonomik gelişmeler “barış” kavramının evrimini de etkileyebilmektedir.

Barış gazeteciliğinin kuramsal çerçevesi, geleneksel gazeteciliğin nesnellik rejimini reddederek medya ve çatışma üzerine 1970'lerden itibaren gelişmeye başlayan gazeteciliğin birçok bileşkesini içerecek şekilde kurgulanmıştır. Barış gazeteciliği geleneksel haber medyasının yapısal şiddeti arttırmada üstlendiği gönüllü role vurgu yaparak çatışmaların dönüşümünü amaçlayan gazetecilik pratiklerini geliştirmeyi ve sıcak çatışmaları çözümlenmeyi amaçlamaktadır. Barış gazeteciliği, kaynağında kültürel ve yapısal şiddeti barındıran fiziksel şiddeti ortaya dökme noktasından hareketle gerçekleştirilen savaş gazeteciliğinin ötesinde demokratik bir yönelimle, çatışmanın farkındalığının yüksek olduğu bir kamu bilince yaratmayı hedeflemektedir (Şen, 2013: 66).

Barış gazeteciliği 20. yüzyılın son çeyreğinde yaşanan uluslararası ve iç savaşlarda medyanın üstlendiği olumsuz rol sonrasında ortaya çıkmıştır. Kavramdan ilk olarak 1970 yılında bahseden John Galtung'dur (McGoldrick, Lynch, 2000: 26). 1990 yılından itibaren dünyada barış gazeteciliği üzerine sistemli çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. Barış gazeteciliği konusunda etkin bir şekilde çalışan ve fiilen savaşın sürdüğü veya çatışma sonrası ateşkes durumunda olan bölgelerde bu konuda eğitimler veren gazetecilik hayatlarına BBC'de başlamış; Jake Lynch ve Annabel McGoldrick hem kavramın

geliştirilmesinde hem de pratikte barış gazeteciliği üzerine önemli katkılar sağlamışlardır (Alankuş, 2016: 19). Barış gazeteciliği anlayışı savaş gazeteciliği ile arasındaki ikilik üzerinden değerlendirildiğinde Galtung'a göre, savaş ve barış gazeteciliği arasında dört farklı alanda zıtlık söz konusudur. Şiddet, elit propaganda ve zafer odaklı bir gazetecilik anlayışıyla kavramsallaştırılan savaş gazeteciliğine karşılık barış gazeteciliği; çatışma (nedenleri önceden ortaya konularak barışı mümkün kılma), insan, hakikat ve çözüm odaklı bir anlayışa dayanmaktadır (Alankuş, 2016: 19).

Savaşın ve çatışmaların sözün gücü ile ifade edilemeyen en önemli yanı sivil kayıplardır. Galtung'un kurbanlar olarak ifade ettiği sivil kayıplar (Alankuş, 2016: 19) odağında insan olan barış gazeteciliğinin de en hassas noktalarından biridir. Duyarlı davranışı esas alan barış gazeteciliği, kayıplar konusunda sessiz bir ses vermekte ve gerçeği tüm yönleriyle açık etmeyi arzulamaktadır.

Propaganda savaşı içinde medyanın rolünü kabul eden barış gazeteciliği, bu noktadan hareketle ahlaki bir yaklaşım benimseyerek çatışmanın taraflarının asıl amaçlarını belirleyerek, şeffaflığı, kazan-kazan anlayışını, empatiyi ve şiddetin gizli etkilerini açık etmeyi hedeflemektedir (McGoldrick, Lynch, 2000: 24). Ayrıca çocukların, yaşlıların, kadınların acılarına odaklanan barış gazeteciliği, manipülasyonu dışlayarak yeniden yapılanma, toplumsal barış, şiddetsizlik ve yaratıcılık süreçlerini etkin kılmayı amaçlamaktadır. Bir anlamda elitlerin sözcülüğünü yapan savaş gazeteciliği ise, daha en baştan tarafları ikiye ayırarak savaşı başlatan asıl gerekçeleri sorgulamadan biz-onlar ayrımı yapmakta, elde bulunan silahlara ve genel olarak silahlanma algısına vurgu yaparak şiddetin ölü ve yaralı gibi maddi zararlarını ön planda tutmaktadır (Şen, 2013: 66).

Galtung, barış gazeteciliğinin daha çok sağlık gazeteciliğine benzediğini öne sürmektedir. Tıpkı iyi bir sağlık muhabiri nasıl bir hastanın kanserli hücrelere karşı savaşını tarif ederse (McGoldrick, Lynch, 2000: 10) iyi bir gazeteci de kanser hücreleri gibi insanlığı kemiren savaşı iyi tanımlamalıdır. Çünkü savaşın tüm insanlık için nasıl yıkıcı bir güç olduğunu gerçeklemeden insanlara anlatabilmek bir gazetecinin öncelikle benimsemesi gereken sorumluluklarından biridir.

McGoldrick ise, savaş gazeteciliğine yatkınlığı belirleyen üç unsuru; “resmî kaynaklar lehine yanlılık, süreç üzerinde yanlılık, olay lehine bir yanlılık ve çatışmalardaki ikilik üzerine yanlılık” şeklinde ifade etmektedir (Şen, 2013: 167). Kendini önyargı iddialarına karşı korumak isteyen gazetecinin objektiflik ölçütü her iki tarafın sesine de yer vermektir. Böylece gazeteci herhangi bir partinin veya düşüncenin tarafı olduğu algısının önüne geçmeyi istemektedir. Diğer yandan objektifliğin önemli unsuru olan bu düalizm iki alternatifin karşı karşıya olduğu bir zafer ve yenilgi üretmekte dolayısıyla da çatışmayı yükseltmektedir. Ancak gazeteci bu noktada “ben” ve “öteki” kavramlarını vurgulamaktan kaçarak, herhangi bir çatışmayı tek bir hedefe yönelen iki taraftan çatışmasından ibaretmiş gibi basite indirgeyerek anlatmamalıdır. Bunun yerine iki tarafın kendi içinde de, farklı amaçları olan pek çok alt gruptan olduğunu aklında tutarak bu taraflardan uzlaşma sağlayabilecek olanları ön plana çıkartmalıdır (Çavdar, Aytar, Medya ve Güvenlik Sektörü Gözetimi, İstanbul, 2009: 147). Barış gazeteciliğini “Barış gazeteciliği, editörlerin ve muhabirlerin, hangi hikâyeleri başlığa çekip, onları nasıl

işleyeceğine dair seçimlerinde toplum için fırsatlar doğuracak şekilde düşünceleri ve çatışmaları şiddet dışı yaklaşımları ile değerlendirmeleridir” (Alankuş, 2016: 20) sözleriyle tanımlayan Lynch ve McGoldrick barış gazeteciliği yaklaşımının bireylerin genel durumu üzerinde de etkili olduğunu öne sürmektedirler. Bu anlayış bireylerin daha sakin, daha ılımlı ve daha fazla umutlu hissetmelerini sağlamaktadır.

Konuya ilişkin Türkiye’de çalışmalar yürüten Sevda Alankuş, barış gazeteciliğinin iyi habercilikten ibaret olmadığını belirtirken barış gazeteciliğinin uygulanabilmesi için geleneksel gazetecilik anlayışının üzerine konulması gereken çok şey olduğunun altını çizmektedir. Geleneksel gazetecilik anlayışında haber değeri, haber kaynağı, objektiflik, 5N1K soruları ve egemen eril dil söylemi barış gazeteciliğine imkân tanıyacak bir biçimde dönüştürülmelidir (<http://ayrintidergi.com.tr/baris-gazeteciligi-tutarlilik-gerektirir-sevda-alankus-ile-soylesi/>, Çevrimiçi, Erişim Tarihi: 22 Aralık 2016). İyi gazeteciliğin bilinen ilke ve kodları bizatihi sorun teşkil etmektedir. Örneğin; haber değeri ve objektiflik nedir sorusuna verilen cevapların kendisi sorundur. Alankuş barış gazeteciliğine, geleneksel gazeteciliği tümenden reddetmeden ama bunları alternatif bir yorumla ele alarak farklı bir etik değerlendirme üzerinden hayata geçirilen bir haberciliğin gerekliliği olarak yaklaşmaktadır (Alankuş, 2016: 20).

L. Doğan Tılıç’a göre, özellikle savaş dönemleri dezenformasyona uygun ortamlardır (Tılıç, 2001: 72). Bu yüzden bu dönemlerde medya, hem bilgilerin doğruluğunun denetlenmesi hem de nasıl aktarıldığı konularında çok daha dikkatli davranmak durumundadır. Tılıç, evrensel gazeteciliğin en önemli prensiplerinden birinin savaşa karşı barışı desteklemek olduğunu dile getirirken savaş dönemlerinde kendi ülkesi lehine taraf olması beklenen gazetecinin her koşulda doğruyu söyleme ilkesini yerine getirebilmesinin de zor olduğuna dikkat çekmektedir (Tılıç, 2001: 72). Bu durumda denilebilir ki gazetecinin savaş dönemlerinde barışa olanak tanıyan bir dil yaratabilmesi savaş öncesi koşullarla kıyaslandığında çok daha güçtür. O zaman gazetecinin önceliği hangi ideolojiye sahip olursa olsun, savaş koşulları oluşmadan barışı desteklemek olmalıdır.

Barış gazeteciliğinin hayata geçirilebilmesi için öncelikle haber yazımında ötekine sorumluluk çerçevesinde bir dil ve söylem benimsenmesi gerekmektedir. Çünkü dil yalnızca iletişim aracı değil, bireylerin hayata dair anlam kurabilmelerinin, düşüncelerini geliştirebilmelerinin de dayanağıdır. Horkheimer’ın dediği gibi “Düşünsel ve ruhsal olan her şey dille ilişkili. Her şeyin iyi olacağı fikri dilde geliştirir kendini.” (Adorno, Horkheimer, 2013: 34). O zaman barış gazeteciliğini mümkün kılmak için en önemli yollarından biri; geleneksel gazeteciliğin aksine taraf yaratmayan, çözüme odaklanan ve herkesi içine alan bir dil üzerinden kurgulanabilmesidir. Bu doğrultuda Alankuş da barış gazeteciliğini hayata geçirebilmek için öncelikle haber yazımında geleneksel gazeteciliğin dayanağı olan eril dil ve hegemonik söylemin yerinden edilmesi gerekliliğinden bahsetmektedir (Alankuş, 2016: 71).

Geleneksel haber yazımında kadın en baştan öteki olarak kurgulanmaktadır ve öteki olarak kurgulanan kadın üzerinden şiddeti körükleyen cinsiyetçi, milliyetçi ve savaşçı bir dil yaratılmaktadır. Haberin cinsiyetçilikten arındırılması da dilin silahsızlandırılmasıyla ilişkilendirilmektedir. Ayrıca geleneksel gazetecilik, haber yazımında, haberi daha çok okunur kılmak için gündelik hayatın basmakalıp tüm kavramlarını kullanarak çeşitli söz

oyunlarıyla gelenekten beslenen ayrımcı bir dil de yaratabilmektedir. Oysa barış gazeteciliğinin dili bir zamanla sınırlandırılmadan tüm zamanla ilişkili olarak kurgulanmalıdır.

Bireylerin kimlik oluşturma süreçlerinde etkili olan dil ve söylem pratikleri, birebir örtüşme de ideoloji ile de ilişkilidir. Gazetecinin haber yazımında angaje olduğu siyasi düşünceyi sahiplenir bir dil kullanması kitleleri belli kalıplar içinde anlamlandırma yapmaya itmektedir. Geleneksel gazetecilikte çalıştığı medya kurumunun benimsediği ideoloji doğrultusunda haber yapma mecburiyetini, çoğu zaman hayatını devam ettirme ile gerekçelendiren gazetecinin bu savunması haklı olsa da eleştirilebilmektedir. Kaldı ki geleneksel gazeteciliğin gazeteciye yüklediği temel hak ve sorumluluklar barış gazeteciliği ile paralellik göstermektedir.

Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde "Gazetecinin Temel Görevleri ve İlkeleri" bölümünün 3. Maddesi bunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır: Gazeteci; başta barış, demokrasi ve insan hakları olmak üzere, insanlığın evrensel değerlerini, çok sesliliği, farklılıklara saygıyı savunur. Milliyet, ırk, etnisite, cinsiyet, dil, din, sınıf ve felsefi inanç ayrımcılığı yapmadan tüm ulusların, tüm halkların ve tüm bireylerin haklarını ve saygınlığını tanır. İnsanlar, topluluklar ve uluslar arasında nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınır. Bir ulusun, bir topluluğun ve bireylerin kültürel değerlerini ve inançlarını (veya inançsızlığını) doğrudan saldırı konusu yapamaz. Gazeteci; her türden şiddeti haklı gösterici, özendirici ve kışkırtan yayın yapamaz.

Benzer şekilde Medya Etik Kurulu'nun belirlediği Gazetecilik Meslek İlkeleri arasında yer alan "Gazeteci, şiddet, zorbalık ve savaş kışkırtıcılığına araç olamaz. Barışı, ulusların ve insanların kardeşliğini, eşitliğini savunur; insanlar, topluluklar ve uluslar arasında nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınır. Ulusal bağımsızlık ve demokrasiyi vazgeçilmez ilke olarak kabul eder. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde ve Helsinki Nihai Senedi'nde belirtilen ilkelere bağlı kalır" (Saygın, Kocabaş, 2015: 5). maddesi de gazetecinin demokrasiyi, insan haklarını ve barışı desteklemesinin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Bu doğrultuda gazeteciliğin en temelde zaten barış odaklı olması gerektiği meslek etik ilkelerinin yüklediği sorumlulukla ortaya konulmuştur. Fakat gazeteciliğin evrimini etkileyen faktörler bu sorumluluk bilincinin gelişmesine ve pratiğe dökülmesine engel olmaktadır. Bu yüzden "Barış gazeteciliği mümkün mü?" sorusu başlı başına zor bir sorudur. Teoride yapılması gereken barış gazeteciliği meslek etik ilkelerinin uygulanmasına en çok ihtiyaç duyulan durumlarda çoğu zaman pratiğe dökülememektedir. Bu durum gazetecilerin kişisel donanımı, birikimi, ideolojisi, inançları, mesleğine bakış açısı ve yaklaşımı, bilgisi, kültürü ve karakteri ile de bağlantılıdır. Barış gazeteciliğinin tanımında editörlerin neyi nasıl haberleştireceklerinin tercihleriyle alakalı olduğu vurgusunun altında barıştan yana taraflı bir haberciliğin aynı zamanda politik ve etik bir tercih olduğu gerçeği de yatmaktadır. Böylelikle genelgeçere tutunmanın bahanesi olarak öne sürülen politik baskı, ekonomik kâr, medya sahiplik yapısı ve benzeri gerekçelerin başka türlü yapılması gereken haberciliğin önünde engel olması bireysel tercihlerle bile aşılabılır (Alankuş, 2016: 21). Diğer yandan barış gazeteciliği bireysel olarak iyi niyet göstergesi sayılabilecek girişimler dışında ancak

editoryal bir tercih haline getirildiğinde, etkili bir biçimde uygulanarak mevcut gazetecilik anlayışında değişiklik yaratabilir.

4. Sonuç

Politik gerçekliğe göre savaş bu dünyanın kaçınılmaz olguları arasındadır. Geçmişten günümüze kadar savaşların gerekçeleri ve yöntemleri değişmekte ama var olma durumu değişmemektedir. Dünyada artan nüfus, bazı insanların hükmetme arzusu, doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesi ve daha birçok sebep toplumları, insanları karşı karşıya getirmektedir. Günümüzde ise, insanlar yalnızca yaşamı devam ettirmek için gerekenler yüzünden değil, başkalarının kendi istediği biçimde bir yaşamı dayattıkları için de savaşmaktadırlar. En küçük farklılıklara tahammül gösterememek, empati geliştirememek iki kişiden oluşan topluluklarda bile sorun yaşanmasına neden olmaktadır. Böyle gelişen bir ortamda toplumların şekillenmesinden de sorumlu olan gazetecilerin mesleklerini nasıl icra ettikleri önemlidir. Savaşlar üzerindeki politik gerçekliği tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmasa bile önüne geçmek için çeşitli yöntemler geliştirilebilir. Barış temelli bir gazetecilik hem doğrudan bir yöntem hem de başka yöntemlerin geliştirilmesinin aracı olabilir.

Dünya üzerinde yaşanan iç ve uluslararası savaşların yıkıcılığını fark eden John Galtung ilk kez barış gazeteciliği kavramını ortaya atmış ve temellendirmeye çalışmıştır. Aslında barış gazeteciliği olması gereken gazetecilikten çok da farklı bir noktada değildir. Gazetecilik en yalın biçimde toplumları olaylardan aracısız bir dille haberdar etmektir. Yani, gazeteci bir olayı haberleştirirken tarafsızlığını korumak zorundadır. Fakat günümüz medya koşullarının belirleyicisi durumunda olan siyasi elitler idealde olması gereken gazeteciliğin şeklini doğrudan veya dolaylı bir biçimde değiştirmektedir. Gazetecilik mesleğini bağlı olduğu kurumun ideolojisi doğrultusunda sürdürmek durumunda kalan gazetecinin haberi inandırıcı ve okunur kılmak için kullandığı dil daha çok şiddete meyillidir. Ayrıca geleneksel gazetecilikte haber değeri, haber kaynağı, 5N1K soruları çoğu durumda yetersizdir. Geleneksel gazeteciliğin olayları aktarırken en baştan taraf yaratan bir dil benimsemesi her daim bir çatışma ortama yaratmaktadır. Bu nedenle geleneksel gazeteciliğin en baştan sorunlu olan tarafları barış gazeteciliğine olanak sağlayacak biçimde dönüştürülmelidir. Diğer yandan barış gazeteciliği yalnızca iyi niyet gazeteciliği değildir. Barış gazeteciliği, savaşın yıkıcı sonuçlarını savaş gerçekleşmeden önce ortaya koymayı amaçlamaktadır. Geleneksel gazetecilik, çatışmayı yükselten, kitleleri ayrıştıran, olayları kazanan veya kaybedene indirgeyen bir dile sahiptir. Barış gazeteciliği insan odaklıdır ve habere konu olan bir olayı tüm açıklığıyla ortaya koymak ister. Tarafların kendilerini ifade etmelerine imkân tanır ve bir zamanla sınırlandırılmaz. Barış gazeteciliği salt bir gazetecilik yöntemi olarak değerlendirilmemeli, ulaştırılması gereken ideal gazetecilik anlayışı olarak da benimsenmelidir. Editoryal bir tercih haline getirildiğinde başarılı olabilme ihtimali daha yüksek olsa da bireysel olarak da sürdürülmesi önemlidir. Barış gazeteciliği yalnızca bir tercih değil, olması gereken noktasında her şeyi göze alarak sürdürülen bir duruş, başka türlü de mümkündür tavrının somutlaşmış halidir. Barış gazeteciliği yapmak veya barış gazeteciliğini mümkün kılan bir ortam yaratma çabası da bir anlamda barışa olanak tanıma çabası olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Adorno, W. T., Horkheimer, M. (2013). Teori ve Pratik Üzerine, İstanbul: Metis Yay.
- Alankuş S. (2016). Barış Gazeteciliği Elkitabı, İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yay.
- Çavdar, A., Aytar, V. (2009). Medya ve Güvenlik Sektörü Gözetimi, İstanbul: TESEV Yay.
- İrvan, S. (2015). Normatif Kuram Olarak Barış Gazeteciliği: Önermeler ve Engeller, BİANET.
- Lynch, J., McGoldrick, A. (2005). Peace Journalism, Howthorn Press.
- Saygın, A. U., Kocabaş, Ozan. (2015). Topyekûn Bir Çabanın Ürünü Olarak Barış Gazeteciliği, The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC. Volume 5, Issue 4, s. 5.
- Şen, A. F. (2013). “Medyanın Savaş Söylemleri: Barış Gazeteciliği Perspektifinden Anaakım ve Alternatif Haber Medyasında Suriye Sorunu”, Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (1).
- Tılıç, D. (2001). 200’ler Türkiye’sinde Gazetecilik ve Medyayı Anlamak, İstanbul: Su Yay.
- Loyn, D. (2007). Good Journalism or Peace Journalism, conflict & communication online, Vol:6, No. 2.
- Yeşilçayır, Celal. (2016). “Platon’dan Rousseau’ya Barış Düşüncesinin Evrimi”, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

Elektronik Kaynakça:

- <https://en.oxforddictionaries.com/definition/peace>, (11 Nisan 2018 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- <http://www.tdk.gov.tr/>, (11 Nisan 2018 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- <http://ayrintidergi.com.tr/baris-gazeteciligi-tutarlilik-gerektirir-sevda-alankus-ile-soylesi/>, (22 Aralık 2016 tarihinde erişim sağlanmıştır).
- <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41493211>, (5 Ekim 2018 tarihinde erişim sağlanmıştır).